

Nedovoljna informisanost žena žrtava nasilja o besplatnoj pravnoj pomoći i dalje onemogućava pristup pravdi

I pored brojnih apela da se uloži više napora kako bi se osigurao pristup pravdi naročito ranjivim grupama, i dalje mali broj žena žrtava nasilja u porodici koristi besplatnu pravnu pomoć koja se nedovoljno promovira i nedovoljno koristi u sudskim postupcima, proističe iz izvještaja organizacija koje se bave ženskim pravima. Iako se Kancelarije/Službe besplatne pravne pomoći nalaze pri svim Osnovnim sudovima u zemlji, analize domaćih i međunarodnih organizacija ukazuju na potrebu kvalitetnijeg informisanja žrtava nasilja o mogućnosti korišćenja pravne pomoći, čime se žrtvama omogućava ravnopravno učešće, a postupci pred sudovima i odluke sudija čine efikasnijim i kvalitetnijim.

Osnovni Sud u Podgorici priznaje da je evidentna slaba zainteresovanost „ranjivih kategorija“ za korišćenje tog prava. Kad je riječ o žrtvama krivičnog djela nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici, kako je objavljeno na sajtu tog Suda, ne samo što je evidentan nizak stepen korišćenja tog prava, već i pad broja podnijetih zahtjeva za posljednje tri godine. Navodi se da je u cilju boljeg informisanja javnosti o tom pravu, potrebno dodatno angažovanje nadležnih organa, socijalnih službi i nevladinih organizacija koje se bave pitanjem nasilja u porodici.

Iz Osnovnog suda u Baru istakli su da pružanje besplatne pravne pomoći ima izuzetan značaj za žene koje su žrtve nasilja u porodici jer im omogućava stručno-pravnu pomoć bez obzira na to kakav je njihov materijalni status. Od Službe za besplatnu pravnu pomoć barskog Suda nijesmo uspjeli saznati koliki je procenat žrtava koje koriste taj institut od ukupnog broja žrtava nasilja u porodici i koliki je broj žena među njima, uzimajući u obzir sve predate i odobrene zahtjeve. Iz te Službe saopšteno nam je da se ne vodi posebna evidencija o tipu nasilja, polu i godinama žrtava, kao i da se ne mogu precizno izjasniti kako su žene žrtve nasilja dobijale informacije o besplatnoj pravnoj pomoći. Dodaju da se ipak može zaključiti da su žrtve o postojanju Službe za besplatnu pravnu pomoć informisali uglavnom Centri za socijalni rad i policija.

Prema podacima koje su nam dostavili iz barskog Osnovnog suda, besplatna pravna pomoć 2020.godine odobrena je za ukupno 5 žrtava porodičnog nasilja i sve su ženskog pola, 2021.godine usvojen je jedan zahtjev koji je takodje podnijela žena, dok je prošle godine odobreno 7 zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć, od kojih su 6 zahtjeva podnijele žene. Barski sud navodi da su ove godine 4 žene predale zahtjeve od ukupno 10 podnijetih zahtjeva, i da je svim ženama žrtvama nasilja odobreno korišćenje besplatne pravne pomoći.

Iako se zbog nedostatka uporedne i rodno razvrstane statistike ne može tačno utvrditi u kolikoj mjeri žene žrtve nasilja koriste besplatnu pravnu pomoć, iz Suda ocjenjuju da žrtve jesu upoznate sa tim institutom ali da je ipak neophodno povećati njihov broj sve dok se ne obezbijedi potrebna pomoć u mjeri kojom bi se adekvatno zaštitila prava i položaj žrtava u sudskim postupcima. U tom cilju predlažu distribuciju letaka i brošura, kao i češće objavljivanje u medijima većeg broja informacija o tom institutu. Iz barskog Suda ističu da

su sudije i sutkinje upoznate sa pravom na ostvarivanje besplatne pravne pomoći o čemu informišu stranke u postupku.

Da su potrebni dodatni napor u podizanju svijesti i preduzimanju proaktivnih mjera za bolje informisanje žrtava nasilja o korišćenju besplatne pravne pomoći, Crnu Goru su u prethodnom periodu upozoravali Evropska komisija kao i nadzorna tijela UN-a i Savjeta Evrope za praćenje primjene Konvencija o eliminaciji diskriminacije žena i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Takodje je preporučeno da profesionalci koji primjenjuju zakone i dolaze u kontakt sa žrtvama kao što su sudije/tkinje, tužioci/teljke, advokati/ce, policija, socijalni i zdravstveni radnici/ce, prodju obuku o seksualnom i rodno zasnovanom nasilju nad ženama i nasilju nad djecom.

Besplatna pravna pomoć podrazumijeva obezbjeđivanje sredstava za potpuno ili djelimično pokrivanje troškova pravnog savjetovanja, sastavljanja pismena, zastupanja u postupku pred nadležnim organom, kao i oslobađanje od plaćanja troškova sudskog postupka.

Pravo na besplatnu pravnu pomoć imaju žrtve krivičnog djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici i trgovine ljudima, kao i žrtve nasilja u porodici koje je propisano kao prekršaj u Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici

Besplatnu pravnu pomoć pružaju svi advokati/ce koji su članovi/ce Advokatske komore Crne Gore i koji se ujedno nalaze i na spisku za besplatnu pravnu pomoć. Jedini kriterijum prilikom postavljanja advokata jeste redosljed sa spiska Advokatske komore, dok zakonska regulativa ne propisuje dodatne kriterijume kao što su npr. specijalizacija advokata u određenoj oblasti ili godine iskustva. No, aktuelnim Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći to bi se moglo promijeniti. Kako je objavljeno na Vladinom sajtu, prihvaćen je predlog da je advokat/ica u obavezi da posjeduje posebna znanja iz oblasti seksualnog nasilja i nasilja nad ženama i djecom, i u skladu s tim formiraće se specijalizovana lista advokata/ica koji mogu pružati besplatnu pravnu pomoć. Takodje je prihvaćeno da se uvede specijalizacija pravosudnog kadra iz oblasti porodičnog i rodno zasnovanog nasilja, uz propisivanje kriterijuma i načina obuka.

Sudije barskog Osnovnog suda ukazale su na veliki značaj pohađanja obuka i seminara na temu rodne ravnopravnosti i rodno zasnovanog nasilja nad ženama ali i na manji broj sudija od predviđenog sistematizacijom radnih mjesta, što ih ograničava da se više posvete edukaciji. Istovremeno, iz Advokatske komore kazali su nam kako je nivo edukovanosti advokata/ica o tim temama već sada na zavidnom nivou, ali da nemaju podatak o broju onih koji su prošli obuku o nasilju nad ženama. Iz Komore dodaju da su advokati i drugi učesnici sudskih postupaka u dovoljnoj mjeri upoznati i sa institutom besplatne pravne pomoći kao i sa načinom sprovođenja Zakona.

Predsjednik Advokatske komore Danilo Mićović smatra da je pristup aktera, posebno profesionalaca, u odnosu na žrtve nasilja nakon pokretanja postupka, najveći izazov u kvalitetnom pružanju besplatne pravne pomoći. "Svi akteri imaju specifičnu ulogu u postupku, ali je važno da se vodi računa o zaštiti života, psihičkog i duševnog integriteta žrtve, o čemu govori i bogata praksa Evropskog suda za ljudska prava, te da žrtva mora biti

zaštićena od reviktimizacije, a do čega nažalost, često dolazi u toku postupka“, navodi Mićović. On objašnjava da priroda takvih postupaka nalaže advokatima/cama da postupaju sa naročito izraženim senzibilitetom, kako žrtve nasilja ne bi dodatno trpjele, a što, kako smatra, predstavlja stav najvećeg broja advokata u Crnoj Gori.

Danilo Mićović ističe da Advokatska komora nije dobila ni jednu pritužbu u prethodne dvije I tokom ove godine koja se odnosi na advokate/ice u pogledu kvaliteta pružanja besplatne pravne pomoći ženama žrtvama porodičnog nasilja. Smatra da je jako važno da javnost i žrtve nasilja budu upoznate o postojanju sistema besplatne pravne pomoći, te da treba dodatno raditi na podizanju svijesti o tom institutu u cilju zaštite prava svih kojima je pravna pomoć potrebna, a nijesu u mogućnosti da ih ostvare na drugi način.

Podsjetimo da je Vlada u svojoj Analizi rezultata funkcionisanja sistema besplatne pravne pomoći iz 2020.godine prepoznala nedostatke koje je potrebno otkloniti kako bi se osigurao efikasan i djelotvoran pristup pravdi koji se prije svega odnosi na to da žrtve mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja nijesu prepoznate kao korisnici prava na besplatnu pravnu pomoć. Uz to, Vlada je konstatovala da adekvatni mehanizmi i indikatori za praćenje kvaliteta pružene besplatne pravne pomoći nijesu razvijeni, kao i da saradnja između službi besplatne pravne pomoći pri osnovnim sudovima i NVO-a koje se bave zaštitom ugroženih socijalnih kategorija nije na zadovoljavajućem nivou.

Ostaje otvoreno pitanje o tome da li će nove izmjene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći donijeti rezultate i poboljšati pristup pravdi žrtvama i ranjivim grupama, uključujući širenje informacija i podizanje svijesti o besplatnoj pravnoj pomoći.

Ovaj članak je kreiran kroz projekat „Orodnjavanje medijskog prostora u Crnoj Gori“ koji sprovodi Centar za razvoj nevladinih organizacija uz finansijsku podršku Ministarstva ljudskih i manjinskih prava.

Autor: Rifat Tuzović